

Slovenski jezik Slovene Linguistic Studies

13

2021

Znanstvenoraziskovalni center
Slovenske akademije znanosti in umetnosti
Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša
Ljubljana, Slovenija

in/and

Brigham Young University
College of Humanities
Provo, Utah, USA

Januška Gostenčnik, Mojca Kumin Horvat

ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, Slovenija

DOI: <https://doi.org/10.3986/sjls.13.1.02>

SLOVENSKA NAREČNA POIMENOVANJA ZA ŽLICO, NOŽ IN VILICE

V prispevku so predstavljena narečna poimenovanja za *jedilni pribor*, ki se uporablja pri uživanju ali pripravljanju jedi – *žlica*, *nož* in *vilice*, in sicer z geolingvističnega, besedotvorno-etimološkega ter pomensko-motivacijskega vidika. Etnološki okvir služi zlasti za predstavitev razlogov za (ne)prevzetost leksemov. Izkaže se, da so poimenovanja za *žlica* in *nož* neraznovrstna z vidika prevzetosti, saj sta denotata na slovenskem jezikovnem območju v uporabi že razmeroma dolgo. Vilice so se kot del jedilnega pribora uveljavile sorazmerno pozno, zato je najpogostejše poimenovanje zanje besedotvorni deminutiv, na stiku z neslovanskim jezikovnim prostorom pa je opazna visoka stopnja prevzetosti leksemov. Poimenovanje za *nož* izkazuje besedotvorno raznovrstnost tudi zaradi različnih namembnosti v preteklosti.

KLJUČNE BESEDE: slovenska narečja, Slovenski lingvistični atlas, jedilni pribor, besedotvorje, geolingvistika

The article presents dialectal names for cutlery used in eating or preparing food - *spoon*, *knife* and *fork*, from a geolinguistic, word-formation as well as etymological and semantic-motivational perspective. The ethnological framework serves in particular to present the reasons for the (non-)adoption of lexemes. It turns out that the terms for *spoon* and *knife* are not diverse from the point of view of loanwords, since the denotations have been in use in the Slovenian language area for a relatively long time. The *fork* was introduced relatively late as part of the cutlery, so the most common name for it is a word-forming diminutive, and high lexeme acceptance is observed in contact with the non-Slavic language area. The name for the *knife* demonstrates word-formation diversity also due to different uses in the past.

KEYWORDS: Slovenian dialects, Slovenian linguistic atlas, cutlery, word-formation, geolinguistics

1 UVOD

Jezik in njegove besede ne živijo ločeno od človeškega življenja in delovanja. Prav nasprotno, tako kot se spreminjajo (zgodovinske,

družbene in ekonomske) okoliščine človeka oz. neke jezikovne skupnosti in posledično njegova stvarnost in predmetnost, tako nastajajo nove besede in pomeni ali pa se ti prevzemajo od ozemeljsko (ne)stične jezikovne skupnosti, ko se za to pokaže potreba. O vsem tem zgovorno pričajo tudi pripomočki, ki se uporabljajo pri uživanju ali pripravljanju hrane, to so deli jedilnega pribora *žlica*, *nož* in *vilice*.

Vendar se je v pričujoči raziskavi izkazalo, da nekaj, kar je danes tako medsebojno povezano, nima skupne zgodovinske poti. *Žlica*, *nož* in *vilice* so namreč do skupne nadpomenke *jedilni pribor* pripotovali po različnih razvojnih poteh. Za spoznavanje teh poti je najprej treba imeti relevanten (narečni) gradivski vir, samo gradivo besedotvorno-etimološko analizirati in prepoznati pomensko motivacijo nastanka leksema. Geolingvistična interpretacija ima vlogo nazornejšega prikaza zbranega in analiziranega gradiva ter kaže na razporejenost in namembnost poimenovanega kot posledico vpliva različnih kulturnih vplivov. Vse naštetu spada na področje jezikoslovja, ki pa v povezavi z etnologijo lahko veliko bolje predstavi zgodovino posameznih delov (današnjega) jedilnega pribora kot snovne kulturne dediščine.

2 VIRI

Glavni gradivski vir za raziskavo je bil *Slovenski lingvistični atlas* (dalje SLA) (<https://sla.zrc-sazu.si/#v>), ozrli pa smo se tudi po drugih slovanskih jezikih – spremljajoči vir je tako *Splošnoslovanski lingvistični atlas oz. Общеславянский лингвистический атлас* (dalje OLA) (www.slavatlas.org; <http://ola.zrc-sazu.si/index.htm>). Poleg tega nam za osvetlitev širše slike služi narečno gradivo, zbrano posebej za to razpravo.

2.1 SLA

SLA, ki nastaja na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša Znanstvenoraziskovalnega centra SAZU, je temeljni projekt slovenske dialektologije. V SLA (prvi zvezek je izšel leta 2011, drugi leta 2016, tretji leta 2021)¹ je narečno gradivo prostorsko prikazano na t. i. besednih jezikovnih kartah, razloženo v strukturo enotnih komentarjih ter objavljeno v indeksih. Drugi zvezek SLA, tj. *Slovenski lingvistični atlas 2 – Kmetija*, je leksično-besedotvorni² in prinaša jezikoslovno

¹ Oba prva zvezka sta prosto dostopna na portalih www.fran.si in <https://sla.zrc-sazu.si/#v>.

² Karte so leksične in leksično-besedotvorne, medtem ko čistih besedotvornih kart ni.

interpretirano etnološko zanimivo predmetnost iz vseh pokrajin slovenskega jezikovnega prostora, tj. v 417 krajevnih govorih.³

Narečno besedje iz pomenskega polja »kmečka hiša, kmetija, izbrana kmečka opravila« prinaša v okviru tematskega sklopa »oprema v hiši« tudi izraze za poimenovanja sestavnih delov jedilnega pribora oz. pripomočkov, ki so danes v uporabi pri pripravi in uživanju hrane – *žlica* (Gostenčnik v SLA 2.1: 209, SLA 2.2: 366),⁴ *nož* (Kumin Horvat v SLA 2.1: 128–129, SLA 2.2: 236–237)⁵ in *vilice* (Gostenčnik v SLA 2.1: 126–127, SLA 2.2: 234–235).⁶

2.2 OLA

OLA je vseslovanski jezikovni atlas, pri katerem sodelujejo jezikoslovci iz vseh slovanskih jezikovnih skupnosti (skupaj 13 nacionalnih komisij). Delo na OLA poteka od leta 1961 v okviru Mednarodne komisije splošnoslovanskega lingvističnega atlasa s sedežem na Ruski akademiji znanosti v Moskvi pri Mednarodnem slavističnem komiteju. Glavni cilj je historično-primerjalno in sinhrono-tipološko proučevanje slovanskih narečij. Mreža krajev obsega okrog 850 točk, slovenskih je 25 (od tega 3 v Italiji, 3 v Avstriji in 1 na Madžarskem).

3 TEORETIČNO-METODOLOŠKI OKVIR

3.1 JEZIKOSLOVNO-TEORETIČNO IZHODIŠČE

Z vidika izvora (po Snoju 2016: 14–15) se besede uvrščajo v tri glavne skupine: 1. besede, ki so nastale v kontinuiranem jezikovnem razvoju, 2. besede, ki so prevzete iz tujih jezikov, in 3. imitativne besede. Zbrano gradivo v največji meri pripada prvi skupini, deloma tudi drugi, medtem ko imitativnih besed ni.

³ Od tega je 78 krajev zunaj državnih meja Republike Slovenije.

⁴ Narečno gradivo za *žlica*, objavljeno v SLA 2, je dostopno na: <https://fran.si/203/sla-slovenski-lingvisticni-atlas-2/4323907/zlica>.

⁵ Narečno gradivo za *nož*, objavljeno v SLA 2, je dostopno na: <https://fran.si/203/sla-slovenski-lingvisticni-atlas-2/4322955/noz>.

⁶ Narečno gradivo za *vilice*, objavljeno v SLA 2, je dostopno na: <https://fran.si/203/sla-slovenski-lingvisticni-atlas-2/4323792/vilice>.

3.1.1 PODEDOVANO SLOVANSKO GRADIVO

Interpretacija podedovanega slovanskega gradiva, tj. besed, ki so nastale v kontinuiranem jezikovnem razvoju, sloni na zgodovinskem besedoslovju. Etimološka razlaga gradiva, predstavljenega na tem mestu, temelji najprej na besedotvorni analizi leksema, s katero se najprej ugotovita pomen in funkcija posameznih morfemov, nato pa se stvarni pomen korena in funkcija drugih nekončnih morfemov seštejeta v strukturalni pomen in ob poznavanju realije, tj. poimenovanega, pojasni motivacija, ki je spodbudila nastanek leksikalnega pomena (Furlan 2013: 21).

Vendar pa znotraj sinhrono podanega gradiva pogosto naletimo na lekseme, katerih besedotvorna priponska obrazila ne nosijo več svojega besedotvornega pomena. V prispevku tako uporabljamo zvezo *tavtološka izpeljanka* (polj. *derywat tautologiczny*), ki je prevzeta iz poljskega jezikoslovja (Kowalska 2011: 127).

V slovenskem besedotvorju ta zapolnjuje terminološko praznino za poimenovanje (Horvat 2013: 39 op. 8) tvorjenk, katerih predmetni pomen je enak predmetnemu pomenu besedotvorne podstave, saj jih priponsko obrazilo besedotvornopomensko ne modificira, temveč je zgolj nosilec strukturalne funkcije (Horvat 2013: 39).

Pri besedotvorno nemotiviranih leksemih je v ospredju zanimanja morebitna pomenska sprememba – pojav, ko pri danem leksemu na časovni osi (ob verjetnem spreminjanju glasovja) pride do spremembe pomena, ne pa tudi do spremembe oblike. Leksem se torej spreminja na (glasovni in) pomenski, ne pa tudi na oblikovni ravnini (Šekli 2011: 26). Znotraj zbranega gradiva najdemo tudi lekseme, pri katerih je prišlo do t. i. ožanja pomena. To je pomenska sprememba, pri kateri pride do manjšanja ekstenzivnosti in večanja intenzivnosti pomena leksema oziroma do ohranjanja pomenskouvrščevalne sestavine in do pridobivanja pomenskorazločevalnih sestavin v smislu intenzivnosti (Šekli 2011: 26).

3.1.2 PREVZETO BESEDIŠČE

Analiza leksemov, prevzetih iz tujih jezikov, sloni na identifikaciji prevzetih prvin iz ozemeljsko stičnih geolektov in morebitnega dodanega slovanskega oz. slovenskega besedotvornega obrazila.

Kot prevzete prvine se pojmujejo tisti leksemi, ki so bili prevzeti v slovenščino in v njej oblikovno prilagojeni ali tudi ne, ter tisti leksemi, ki so v slovenščini služili kot besedotvorna podstava za tvorbo novih leksemov. Kot tujejezični viri slovenskega narečnega leksema so navedeni samo neposredni viri (bližnje izhodišče), in sicer v tisti časovni in zvrstni različici tujega jezika, ki je bila glede na glasovno podobo slovenskega leksema rekonstruirana kot najverjetnejši vir (Šekli v SLA 2.2: 56).

3.1.3 GEOLINGVISTIČNA PREDSTAVITEV

Geolingvistična predstavitev narečnega gradiva je metodološko gledano vezana predvsem na prostorsko razporejenost posameznih leksemov, prikazano na jezikovnih kartah. V svoji osnovi je tradicionalna in prikazuje sinhrono besedotvorno oz. leksemsko stanje na območju slovenskega jezikovnega sistema.

Za podlago so nam služile karte iz Slovenskega lingvističnega atlasa 2, vendar pa so bile karte vizualno⁷ prilagojene za potrebe pričujoče razprave.

3.2 ETNOLOŠKO-ZGODOVINSKI OKVIR

Najstarejši element jedilnega pribora je *žlica*, ki je kot leksem izpričana že v virih iz 16. stoletja. Uporabljala se je za uživanje vseh vrst hrane, ne samo tekoče. *Žlice* so bile sprva lesene, kasneje tudi kovinske (SEL 2004: 191).

Nož velja znotraj etnoloških spoznanj za eno izmed najstarejših človeških iznajdb, ki je sprva služila kot orodje in se je od prazgodovine do danes razvila v del jedilnega pribora.

Vilice so se na Slovenskem uveljavile šele v drugi polovici 19. stoletja, najprej v meščanskem in trškem okolju, nato tudi na podeželju. Pri nekaterih višjih družbenih slojih so *vilice* uporabljali že dosti prej, domnevno v 16. stoletju (Hazler v SLA 2.2: 235).

⁷ Dodani so podatki o narečni pripadnosti krajevnih govorov, spremenjene so oznake krajevnih govorov, tako da so namesto številčnih označbe tukaj črkovne, dodane so izoglose in napisi.

Glede razvoja prehranjevalne kulture in s tem povezane uporabe jedilnega pribora Vilko Novak (1960: 164) ugotavlja:

Velik razvoj se je izvršil v načinu prehranjevanja, ko se je družina preselila iz ognjišča v dimnici, kjer je zajemala iz skupne sklede in segala po mnoge jedi s samimi rokami, za mizo v »hiši« – izbi, kjer sicer še v zelo mnogih primerih zajemajo iz skupne sklede in uporabljajo le žlice, vendar so se zadnji čas zelo udomačili tudi krožniki za vsakega člana s posebnim priborom. Nekoč je oče rezal in delil meso vsem.

4 PRIBOR PO SLOVENSКИH NAREČJIH

Poimenovanje za *žlico* izkazuje popolno leksemsko neraznovrstnost, tako glede izvora kot glede besedotvorja.

Poimenovanja za *nož* sicer niso raznovrstna z vidika izvora,⁸ je pa zato bolj prisotna velika stopnja besedotvorne razčlenjenosti.

Poimenovanja za *vilice* izkazujejo največjo stopnjo prevzetosti, kar odpira dve vprašanji – prvo je pomenska motivacija neprevzetega leksema, drugo pa vzroki za relativno veliko število prevzetih leksemov.

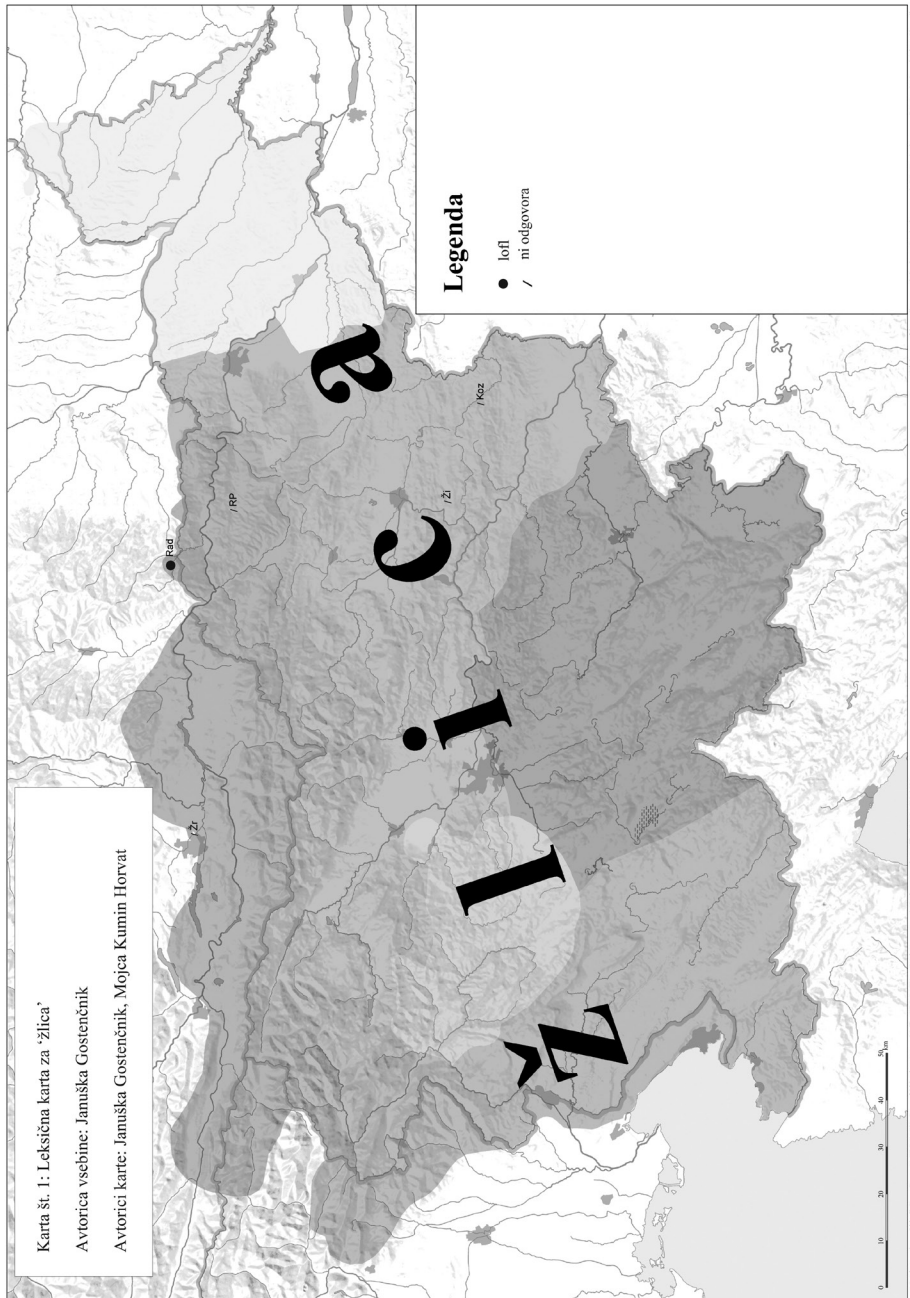
4.1 ŽLICA

4.1.1 ANALIZA

Narečna poimenovanja za *žlico*, to je 'pripravo iz daljšega ročaja in ovalnega vbočenega dela za dajanje (hrane) v usta', so leksemsko in besedotvorno neraznovrstna, in sicer se v gradivu za SLA (skoraj) kot edini leksem pojavlja *žlica* (< psl. **лъж-ic-a* ← neizpričanega **лъж-ī*) slovanskega izvora. Zgolj v SLA T415 (Radvanje – Rothwein) se kot enkratnica pojavlja germanizem *lofl* iz nem. *Löffel* 'žlica'.

Suzana Todorović v istrskoslovenskem gradivu ob leksemu *žlica* navaja še leksema *kučar* (< trž. it. *cuciar* 'žlica' (Doria 1987: 189)) in njegovo različico *kučaro* (Todorović 2020: 640), ki ga v gradivu za SLA ni.

⁸ Kot kaže raziskava (Haspelmath, Tadmor: 2009), so besede iz nekaterih pomenskih polj prevzemanju bolj, druge pa manj podvržene. V skladu s tabelo prevzetosti so poimenovanja za *žlico*, *nož* in *vilice* na seznamu »besed, odpornih na prevzemanje«, vključene v 5. pomensko polje Hrana in pijača (od 24 pomenskih polj) (2009) oz. v 7. pomensko polje Hrana in pijača (Haspelmath, Tadmor, Taylor: 2010), iz česar lahko sklepamo, da so poimenovanja zanje v različnih jezikih bolj verjetno nastala v kontinuiranem jezikovnem razvoju oz. da so manj verjetno prevzeta.

KARTA 1: Leksično-besedotvorna karta za 'žlica'

4.1.2 SLOVANSKO GRADIVO

Tudi za celotno slovansko jezikovno območje je značilna izrazita korenska enotnost, besedotvorno gledano so vsi leksemi deminutivi. Primerjaj:⁹ hrv. *žlica*, nar. serb. *lāžica*, *ložica*, mak. *лажица*, blg. *лъжица*, češ. *lžíce*, gluž. *tžica*, dluž. *tžyca*, strus. *лъжица*, polab. *lāzaic*¹⁰ (← **lž-ic-*); slš. *lyžica* (← **lyž-ic-a*); polj. *łyżka* (← **lyž-ьk-a*); nar. češ. *ležka*, rus. *ложка*, brus. *лыжка*, ukr. *ложка* (← **lž-ьk-a*) (OLA 6: 141, Snoj v Bezljaj 2005: 466).

Le v bosanskem in srbskem knjižnem jeziku najdemo prevzeti leksem *kašika* (< **(kašik)-a* ← tur. *kaşık*). Ta prevladuje tudi v srbskih narečjih, na primer OLA T082 Велика Крушевица (Velika Kruševica) *ka'shika*, redko tudi enakovredno sobiva s slovanskim sinonimom *žlica*, na primer v T081 Дренча (Drenča) *lo'žica* (← **lž-ic-a*), *ka'shika*. Znotraj bosanskih narečij je *kašika* edini potrjeni leksem, le v govoru OLA T038 Лохово (Lohovo) je *žlica* že prešla v pasivno leksiko – *káshika*, star. *žlica*. Turcizem *kašika* se izjemoma pojavlja tudi v nekaterih hrvaških narečnih govorih, in sicer v OLA T150 Pogan (Pogány) na Madžarskem *kasika* (OLA 6: 140).

4.2 Nož

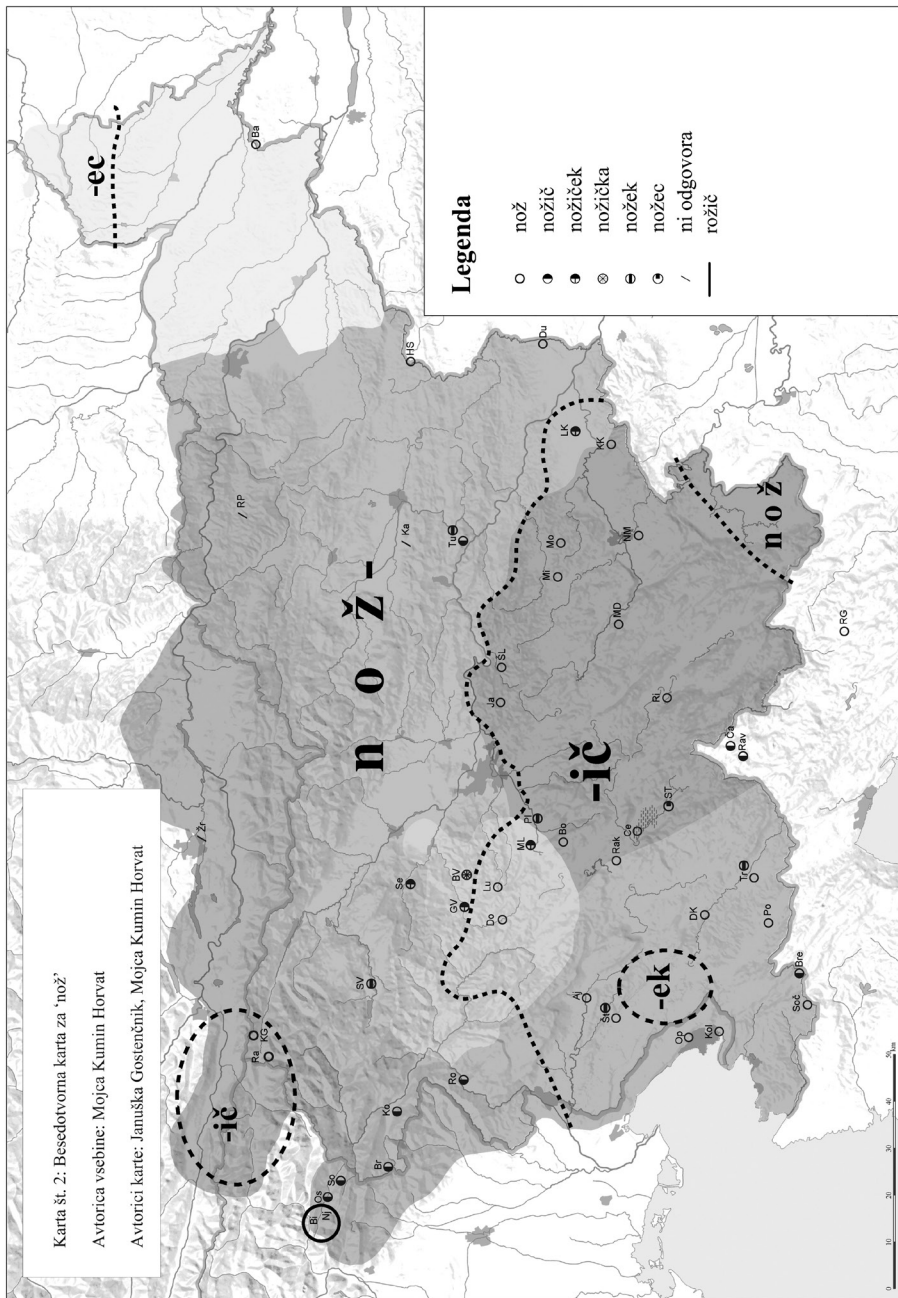
4.2.1 ANALIZA

Po gradivu za SLA se v slovenskih narečjih za pomen 'priprava za rezanje iz rezila in ročaja' pojavlja sedem različnih leksemov, izmed katerih jih šest spada v besedno družino s korenem *nož-*, sedmo poimenovanje *rožič* pa z ostalimi korensko ni povezano. Suzana Todorović v istrskoslovenskem gradivu ob leksemu *nožič* navaja še leksema *pošada* (Todorović, Filipi 2017: 55–56) in *kortel* (Todorović 2020: 639), ki ju v gradivu za SLA ni.

Z vidika zemljepisne razširjenosti so navedena poimenovanja zapisana v večjih oz. manjših sklenjenih območjih. Najširši areal zajema leksem *nož*, ki je hkrati tudi knjižno poimenovanje za obravnavani denotat, drugi največji areal tvori tvorjenka *nožič*, tvorjenki *nožek* in *nožec* sta zapisani v obrobnejših narečjih, *nožiček* le v štirih krajevnih govorih kot dvojnično poimenovanje, tvorjenka *nožička* pa je enkratnica.

⁹ Kjer ni navedeno drugače, so podani primeri iz knjižnih jezikov.

¹⁰ Rekonstrukcija po ESSJA 16: 258.

KARTA 2: Leksično-besedotvorna karta za 'nož'

Obravnavane lekseme je tako mogoče na podlagi njihove razširjenosti v narečjih (in v knjižnem jeziku) obravnavati kot vseslovenske oz. ožjenarečne. Vseslovenski leksem *nož*, ki je kot nevtrarno poimenovanje prisoten tudi v knjižnem jeziku, je v narečjih zapisan v večjem arealu, ki se od zahoda razprostira od terskih, nadiških, briških in severnejših kraških govorov primorske narečne skupine ter tolminskega in cerkljanskega narečja rovtarske narečne skupine, nato pa v celoti zajame gorenjsko, koroško (z izjemo ziljskega narečja), štajersko (z izjemo posameznih posavskih krajevnih govorov) in panonsko narečno skupino (razen severnih prekmurskih govorov).

Drugi najbolj razširjen je leksem *nožič*, ki ima v knjižnem jeziku pomen manjšalnosti, v narečjih pa je njegov pomen nezaznamovan, tako ga na podlagi knjižnega in narečnega pomenkega razlikovanja opredeljujemo kot širšenarečni leksem. Zapisan je v večjem arealu, ki od zahoda zajema južne kraške govore ter celotno notranjsko in istrsko narečje primorske narečne skupine, nato (z izjemo cerkljanskega in tolminskega narečja) zajame rovtarsko in dolenjsko narečno skupino (brez južnobelokranjskega narečja) ter se v manjšem arealu pojavlja v ziljskem narečju koroške narečne skupine.

Poleg vseslovenskega in širšenarečnega leksema so v gradivu za *nož* zapisana še ožjenarečna poimenovanja, in sicer *nožec*, zapisan le v severnih govorih prekmurskega narečja, in *nožek*, v arealu zapisan v notranjskem narečju, posamično pa v gorenjskem govoru Srednja vas v Bohinju (SV)¹¹ in v dolenjskem krajevnem govoru Plešivica (PI). Oba

¹¹ Označe na kartah št. 1 *žlica*, št. 2 *nož* in št. 3 *vilice*: Ajdovščina (Aj), Banfi (Ba), Bila – San Giorgio di Resia (Bi), Borovnica (Bo), Brdce pri Kožbani (BK), Breginj (Br), Brest (Brest), Bukov Vrh (BV), Cerknica (Ce), Čabar (Ča), Črešnjevci (Čr), Dobračeva (Db), Dolnja Košana (DK), Dubravica (Du), Gorenja vas (GV), Gornji Senik – Felsőszőlő (GS), Hrpelje (Hr), Hum na Sutli (HS), Janče (Ja), Kasaze (Ka), Kobarid (Ko), Kolonkovec (Kol), Kostanjevica na Krki (KK), Kozje (Koz), Kranjska Gora (KG), Leskovec pri Krškem (LK), Lučine (Lu), Mačkovec pri Dvoru (MD), Mala Ligojna (ML), Marija na Zilji – Maria Gail, (MZ), Markovci (Ma), Mavhinje – Malchina (Mav), Miren (Mir), Mirna (Mi), Mokronog (Mo), Njiva – Gniva (Nj), Novo mesto (NM), Opčine – Opicina (Op), Osojani – Oseacco (Os), Plešivica (PI), Podgorje (Pod), Podgrad (Po), Podnanos (Pn), Pregarje (Pr), Prešnica (Pre), Rakek (Rak), Rateče (Ra), Radvanje – Rothwein (Rad), Ravnice (Rav), Ravna Gora (RG), Renče (Re), Ribnica (Ri), Robidišče (Ro), Ročinj (Ro), Ribnica na Pohorju (RP), Selca (Se), Sočerga (Soč), Solbica – Stolvizza (So), Stari trg pri Ložu (ST), Slovenska ves (SIV), Srednja vas v Bohinju (SV), ŠG (Šempeter pri Gorici), Šmartno pri Litiji (ŠL), Št (Štanjel), Tinje – Tainach (Ti), Trnovo (Ilirska Bistrica) (Tr), Turje (Tu), Že (Žetinci – Silcheldorf), Žigon (Ži), Žihpolje – Maria Rain (Žp), Žrelec – Ebenthal (Žr).

leksema sta v knjižnem jeziku obravnavana kot manjšalnici, v narečjih pa nedvomno kot nevtralni poimenovanji.

Leksema *nožiček* in *nožička* v gradivu vedno nastopata kot dvojnici ob leksemu *nož* oz. *nožič*, iz česar je mogoče sklepati, da je njun besedotvorni pomen tudi v narečjih manjšalnost.

Kot navajata Todorović in Filipi, je leksem *pošada* v sklenjenem arealu zapisan v treh krajevnih govorih istrskega narečja.¹²

Najmanjši areal tvori poimenovanje *rožič*, ki je kot edino zapisano v dveh rezijanskih točkah.

Narečna poimenovanja za pomen 'priprava za rezanje iz rezila in ročaja' so vsa nastala v kontinuiranem jezikovnem razvoju, in sicer so tako tvorjenke s korenem *nož-* (**nož-ь* 'kar bode, prebode; nož': *nožič* < **nož-í-ь*; *nožiček* < **nož-í-ьk-ь*; *nožička* < **nož-í-ьk-a*; *nožek* < **nož-ьk-ь*; *nožec* < **nož-ьc-ь*), kakor tudi leksem *rožič* (**rož-í-ь* ← **rog-ь* 'rog') tvorjene iz praslovanskih besedotvornih predhodnikov.

V gradivu za SLA v slovenskih narečjih tako ni zapisanih prevzetih poimenovanj, pač pa romanski prevzeti poimenovanji *kortel* (< trž. it. *cortel* 'nož' (Doria 1987: 176)) in *pošada* (< istr. ben. *posàda* 'jedilni pribor' (Manzini – Rocchi 1995: 196)) za ta pomen navajata Todorović in Filipi (2017, 2020). Pri poimenovanju *pošada* opazujemo zožitev njegovega izvornega pomena v smeri 'jedilni pribor' → 'del jedilnega pribora, tj. nož'.¹³

Z besedotvornega vidika bi bilo mogoče na prvi pogled ugotavljati, da so vse tvorjenke – *nožič*, *nožiček*, *nožička*, *nožek* in *nožec* – še vedno besedotvorni in pomenski deminutivi, kot so to bile izvorno, a ni tako. Podatki o pomenih leksema *nožič*, npr. za krajevne govore Bistrica na Zilji/Feistritz an der Gail, Blače/Vorderberg, Brdo pri Šmohorju/Egg bei Hermagor, Ricmanje/San Guiseppe della Chiusa, ki so 'kuhinjski nož' in 'navadni nož', jasno pričajo o tem, da to niso več pomenski, temveč le besedotvorni deminutivi. Ugotovitev potrjujejo tudi podatki iz:

¹² Leksem *pošada* se v treh krajevnih govorih pojavlja kot dvojnica k leksemu *nožič* (Nova vas nad Dragonjo, Boršt in Škofije) (Todorović, Filipi 2017: 55).

¹³ O ožanju pomena priča tudi *pošada* v pomenu 'kuhinjski nož' na čakavskem otoku Vrgada v Severni Dalmaciji (Furlan v Bezlaj 1995: 93).

- a) nekaterih narečnih slovarjev, npr. *Kostelski slovar* (Gregorič 2015, dostop na fran.si), kjer je *nožič* 'priprava za rezanje iz rezila in ročaja', prava deminutiva pa sta *nožiček* in *nožičkec*; *Rječnik brodmoravičkog govora* (Crnković, v rokopisu), kjer je *nožič* 'nož', *nožiček* pa 'mali nož'; slovar haloškega narečja (*Belanski narečni govor*), kjer je *nuž* 'nož', *nužek* pa 'dvoročajni nož za obdelavo lesa, kolarski obrezilnik' (Prašnički 2016: 180);
- b) nekaterih obravnav narečnih govorov v diplomskih nalogah, kjer je leksem *nožič* zabeležen kot nevtrarno poimenovanje (npr. v notranjskem govoru Planina pri Ajdovščini (Bajec 2012), v kraških govorih Ozeljan (Bučinel 2001) in Dornberk (Kavčič 2019) ter v istrskem narečju in v vzhodnodolenjskem podnarečju dolenskega narečja (Špiler 2016).

V zbirki SLA se le v eni točki, tj. v T126 Sočerga, leksema *nož* in *nožič* pojavita hkrati kot sinonima. Sinonimnost in nevtralnost obeh leksemov potrjuje tudi gradivo za istrsko točko Padna v SDLA-SI I za vprašanje V367 'kuhinjski nož' '*nužič*'/*nuoš* (Cossutta 2005: 432) ter gradivo iz slovarja črnovrškega narečja (Tominec 1964: 141), tj. *nož* in *nožič*.

Tvorjenke *nožič*, *nožek* in *nožec* so tako z besedotvornega vidika t. i. tavnološke izpeljanke, medtem ko sta tvorjenki *nožiček* in *nožička* pomenski manjšalnici.

4.2.2 SLOVANSKO GRADIVO

Leksemsko in na sploh korensko neraznovrstnost gradiva za *nož* lahko opazujemo v celotnem slovanskem gradivu, saj se v vseh knjižnih jezikih uporablja enak leksem *nož* v glasoslovnih različicah: gluž. *nóž*, dluž. *nož*, polab. *nůž*, polj. *nóž*, češ. *nůž*, slš. *nóž*, bolg. *нож*, maked. *нож*, rus. *нож*, ukr. *ніж*, brus. *нож*, hrv. *nož*, srb. *nož*. (Snoj v Bezljaj 1982: 229)

4.3 VILICE

4.3.1 ANALIZA

Za pomen 'priprava iz rogljev in ročaja za nabiranje kosov hrane' je v slovenskih narečjih najpogosteje izpričan slovanski leksem *vilice* oz. edninska različica *vilica*,¹⁴ in sicer se to poimenovanje razprostira čez skoraj celoten slovenski jezikovni prostor. Znotraj iste besedne družine po enkrat naletimo še na leksem *viličke* in besedni zvezi *ta manjše vile* in *majhne vile* v rožanskem narečju.

Po pogostnosti sledi prevzeti leksem *piron*, romanizem, ki ga najdemo na skrajnem zahodu v primorski narečni skupini,¹⁵ ter leksem *razsoška* oz. mn. *razsoške* na skrajnem severovzhodu v prekmurskem narečju.

Med germanizmi tvori leksem *gopljice* majhen areal na severovzhodu v panonski narečni skupini, na stiku slovenskogoriškega in prekmurskega narečja, leksem *gabelj* pa se pojavi zgolj enkrat v severnopohorsko-remšniškem narečju.

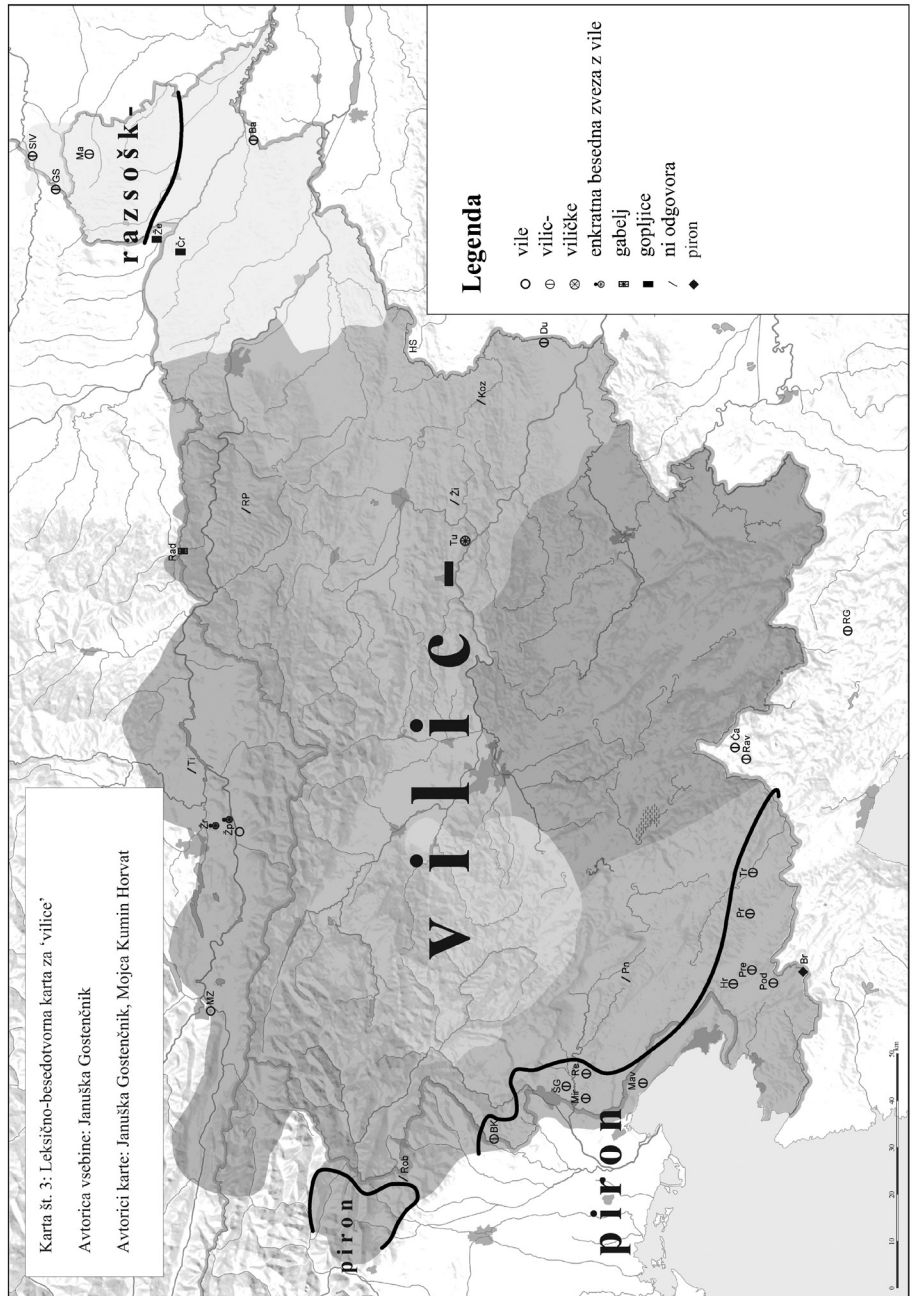
Poimenovanji *vilice* (*vilic-* < **vidl-ic-ę/-a* ← **vidl-ę* 'vile' po SLA 2.2: 234) in *razsošk-* (< **orz-soš-ьk-a/-ę* ← **orz-sox-a* 'razsoha' ← **orz-* 'raz' + **sox-a* 'veja') sta podedovana slovanska leksema. Oba sta nastala po enaki pomenski motivaciji, in sicer je za motivacijo služil pomen 'kar je razvejano oz. ima več rogljev', to je *vile* oz. *razsohe*, danes vzh. štaj. 'senene vile' (Furlan v Be III: 160).

Romansko poimenovanje *piron* je prevzeto iz furl. *piron* oz. ben it. *piron*, to pa izvira iz grške besede *περόνη* 'sponka' < 'sredstvo, s katerim se prebada' (Furlan v Bezljaj 1995: 40). Leksem *gabelj* in koren leksema *gopljice* sta prevzeta iz bavarske različice nemškega jezika (prim. nem. *Gabel* 'vilice').

Najpogosteje izpričani, tudi knjižni leksem *vilice* ← *vile* je besedotvorni deminutiv, ne pa (več) tudi pomenski. Prav tako je besedotvorni

¹⁴V slovenskih narečjih se kot odgovor pojavljata tako množinska kot edninska oblika, zato smo na leksično-besedotvorni karti za 'vilice' obe prikazali z abstrahirano obliko *vilic-*. Edninska oblika je na primer zapisana v krajih Djekše – Diex, Kneža – Grafenbach, Rinkole – Rinkolach, Vidra vas – Wiederndorf, Kojsko, Ročin, Avče, Kal nad Kanalom, Podlešče (Banjšice), Branik, Zgornje Gorje, Zgornje Jezersko, Stari trg ob Kolpi, Velika Dolina, Pivola, Gibina, Žetale, Gomilica, Nedelica, Markovci, Gornji Senik – Felsőszölnök, Banfi, Hum na Sutli, Dubravica, Čeber – Čabar, Ravna Gora.

¹⁵Enako potrjuje Todorović (2017: 59–60) za istrske in čakavske točke.

KARTA 3: Leksično-besedotvorna karta za 'vilice'

deminutiv *razsošk-* ← *razsoha*. Netvorjeni leksem *vile* se pojavlja zgolj v dveh izpričanih besednih zvezah (*majhne/manjše vile*).¹⁶ Deminutiv *gopljice* (mn.), katerega besedotvorni predhodnik je germanizem *goplj-*, je tvorjen s slovensko pripono *-ica*.

4.3.2 SLOVANSKO GRADIVO

Ostali knjižni slovanski jeziki pričajo o enaki besedotvorni motivaciji, to je besedotvornem deminutivu predhodnika **vidl-*. Primerjaj: polj. *widelec* (namesto **widlec*), brus. *відэльцы* (← **vidl-* + **-ьс-*); češ. *vidlice*, slš. *vidlica*, gluž. *widlicy*, dluž. *widlice*, kaš. *vidlěca*, mak./blg. *вилуца*, hrv. *vilica* (← **vidl-* + **-ic-*); srb. *viljuška* (← **vidl-* + **-их-* + **-ька*); rus. *вилки*, ukr. *виделки* (← **vidl-* + **-ьк-*) (Snoj v Bezljaj 2005: 317).

5 POIMENOVANJA ZA JEDILNI PRIBOR V SLOVENSkih NAREČJIH

Ker zbirka gradiva za SLA ne vsebuje odgovorov na vprašanje, *Kako se imenujejo 'predmeti, ki se uporabljajo pri uživanju ali pripravljanju jedi, pijač'?*, smo gradivo za to pridobili iz dostopnih narečnih slovarjev, izbranih diplomskih nalog ter s pomočjo kratke ankete, v kateri je sodelovalo 35 informatorjev. Dobljeni odgovori so poknjženi in se jih lahko uvrsti v šest skupin:

1. **beštek** < nem. *Besteck* '(jedilni) pribor',
 - **beštek** (gorenjska narečna skupina – Bled, Tržič, Podlonk, Koprivnik v Bohinju, Kamnik, Železniki, Plavški Rovt, Jesenice, Kamnik, Ljubljana; štajerska narečna skupina – Slovenske Konjice, Slovenska Bistrica, spodnja Savinjska dolina, Malečnik, Maribor; dolenjska narečna skupina – Novo mesto, Brod Moravice; rovtarska narečna skupina – Logatec; koroška narečna skupina – Ravne, Libeliče; primorska narečna skupina – Vipava),
 - **beštekt** (koroška narečna skupina – Mežica),

¹⁶ Z vidika skladdenjskega besedotvorja sta besedni zvezi *ta manjše vile* (Žihpolje – Maria Rain) in *majhne vile* (Žrelec – Ebenthal) bolj primitivni v primerjavi z deminutivom s pripono *-ica*. V slovenskih narečjih je ta pojav evidentiran tudi za pomensko polje »kulturne rastline«.

»Glede prisotnosti oziroma pogostnosti posameznih strukturnih tipov je ugotovljeno, da so v obrobnejših narečjih veliko pogostejša besednozvezna poimenovanja, medtem ko je v osrednjih narečjih za lekseme iz obravnavanih pomenskih sklopov ugotovljena večja besedotvorna diferenciacija.« (Kumin Horvat 2018: 223)

2. **šker** < stvnem. *giskirri* 'posoda, naprava', srvnem. *geschirre* 'posoda, naprava' (Furlan v Bezljaj 2005: 54),
– **šker** (panonska narečna skupina – Dolnja Bistrica, Krog, Satahovci, Boreci, Vanča vas, Turnišče),
3. **escajg** < nem. *Esszeug* 'jedilni pribor',
– **escajg** (panonska narečna skupina – Dokležovje, Bakovci, Večeslavci),
4. **pribor** < češ. *příbor* 'jedilni pribor, posodje' ← češ. *přebírat, přebírat* 'prebrati, prebirati, izbirati',
– **pribor** (gorenjska narečna skupina – Kranj; primorska narečna skupina – Sežana, Vipava; štajerska narečna skupina – Slovenske Konjice),
5. **cevh** < srvnem. *ziuc, ziug* 'ročno orodje', nem. *Zeug* 'reči, stvari' (Bezljaj 1977: 63),
– **cevh** (koroška narečna skupina – Ravne, Libeliče),
6. **noži in vilice** 'jedilni pribor' (gorenjska narečna skupina – Kranj).

Narečno gradivo kaže, da se v slovenskih narečjih za iskani denotat uporabljajo predvsem prevzeti leksemi, izmed katerih po pogostnosti prevladuje leksem *beštek*, ki ga v dveh fonetičnih različicah poznajo v vseh narečnih skupinah. Ostali zapisani leksemi so si po pogostnosti precej blizu, le da ima vsak svoj zamejeni areal – leksema *escajg* in *šker* se govorita v narečjih panonske narečne skupine, *cevh* v koroški narečni skupini, *pribor* se razpršeno pojavlja po širšem slovenskem prostoru, le za en krajevni govor pa je navedena besedna zveza *noži in vilice*, pri kateri opazujemo razširitev njenega izvornega pomena iz posameznih delov jedilnega pribora na celoto.

6 SKLEP

V tem prispevku so obravnavani narečni leksemi, ki poimenujejo tri predmetnosti s podobnimi, a vendar različnimi kulturološkimi oz. etnografskimi ozadji, tako smo si pri pregledu izvora leksema zastavili vprašanje njegove povezanosti z izvorom denotata samega. Stanje v slovenskih narečjih smo osvetlili in osmislili še s širše slovanskim gradivom.

Na osnovi narečnega gradiva zaključimo, da so leksemi *nožič*, *vilice* in *razsoška* oz. množinsko *razsoške* doživele besedotvorno spremembo, saj ohranjajo strukturalne pripone, le-te pa niso (več) nosilke besedotvornega

pomena, so torej tavnološke izpeljanke. Leksema *nož* in *pošada* pričata o pomenski oz. semantični spremembi, pri obeh je prišlo do ožanja pomena, in sicer v smeri nadpomenka → podpomenka.

Na podlagi spoznanj iz etnološke literature se nam izriše naslednja kronologija nastanka in rabe delov jedilnega pribora:

1. **nož** in **žlica** sta najstarejša pripomočka za hranjenje; *nož* je na začetku njegove pojavitve uporabljala glava družine kot orodje za razrez večjih kosov hrane, mesa, kruha (Novak 1964), hrano se je jedlo z rokami in žlico,
2. (**žepni nož** se je v zgodovini pojavil kasneje, njegova raba je bila univerzalna, in sicer predvsem ne v vlogi pripomočka za prehranjevanje),
3. mlajši del jedilnega pribora so **vilice**, katerih poimenovanje je v slovenskem prostoru dveh tipov: a) poimenovanje z leksemom, prevzetim iz sosednjih stičnih jezikov (v primorski ter posamično v koroški in panonski narečni skupini), b) poimenovanje po že znani podobni predmetnosti, tj. *vile* 'kmečko orodje', *razsoške* 'kmečko orodje' (v večini narečij),
4. **jedilni nož** za vsakega posameznika pri jedilni mizi posebej se je pojavil najkasneje in tako predstavlja najmlajši element jedilnega pribora.

BIBLIOGRAFIJA

- Bajec, Nika. 2012. *Kuhinjsko izrazje na Planini pri Ajdovščini*. Diplomsko delo. Ljubljana: FF UL.
- Bezljaj, France. 1977. *Etimološki slovar slovenskega jezika I: A–J*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Bezljaj, France. 1982. *Etimološki slovar slovenskega jezika II: K–O*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Bezljaj, France. 1995. *Etimološki slovar slovenskega jezika III: P–S*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Bezljaj, France. 2005. *Etimološki slovar slovenskega jezika IV: Š–Ž*. Ljubljana: Založba ZRC.
- Bučinel, Matejka. 2001. *Slovar kuharske terminologije v Ozeljanu*. Diplomsko delo. Ljubljana: FF UL.
- Crnković, Valter. *Rječnik brodmoravičkog govora*. V pripravi.
- Furlan, Metka. 2013. *Novi etimološki slovar slovenskega jezika: Poskusni zvezek*. Ljubljana: Založba ZRC.
- Gregorič, Jože. 2015. *Kostelski slovar*. Na spletu: <https://fran.si/197/joze-gregoric-kostelski-slovar> (11. 11. 2020).

- Kowalska, Anna. 2011. *Gwary dziś: apelatywne nazwy miejsc w dialektach polskich: derywacja sufiksalna*. Poznań: Wydawnictwo Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk.
- Horvat, Mojca. 2013. Narečne tvorjenke s priponskim obrazilom -ica iz pomenskega polja »človek« (po gradivu za SLA 1). *Jezikoslovni zapiski* 19/2: 33–57. DOI: <https://doi.org/10.3986/jz.v19i2.2296>
- Kavčič, Jana. 2019. *Slovar govora kraja Dornberk*. Magistrsko delo. Koper: FHŠ UP.
- Kumin Horvat, Mojca. 2018. *Besedotvorni atlas slovenskih narečij*. Ljubljana: Založba ZRC.
- Malnar, Slavko. 2008. *Rječnik govora čabarskog kraja*. Čabar: Matica hrvatska, Ogranak Čabar.
- Manzini, Giulio, Rocchi, Luciano. 1995. *Dizionario storico fraseologico etimologico del dialetto di Capodistria*. Trieste: Università Popolare; Istituto Regionale per la Cultura Istriana, Rovigno: Centro di Ricerche Storiche.
- Novak, Vilko. 1960. *Slovenska ljudska kultura: oris*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Obščeslavjanskij lingvističeskij atlas: serija leksiko-slovoobrazovatel'naja* 6: *Домашнее хозяйство и приготовление пищи*, Moskva: Международный комитет славистов комиссия общеславянского лингвистического атласа – Российская академия наук Институт русского языка им. В. В. Виноградова Институт славяноведения 2007. 140–143. [Domašnee hozjajstvo i prigotovlenie piščī, Moskva: Meždunarodnyj komitet slavistov komissija Obščeslavjanskogo lingvističeskogo atlasa – Rossijskaja akademija nauk Institut russkogo jazyka im. V. V. Vinogradova Institut slavjanovedenija 2007. 140–143.]
- Prašnički, Martin idr. 2016. *Belanski narečni govor*. Cirkulane: Društvo za oživitev gradu Borl.
- Baš, Angelos, Ramsak, Mojca. 2004. *Slovenski etnološki leksikon*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Cossutta, Rada, Crevatino, Franco. 2005. *Slovenski dialektološki leksikalni atlas slovenske Istre*. Koper: Založba Annales.
- Slovenski lingvistični atlas* (gradivska zbirka).
- Snoj, Marko. 2016. *Slovenski etimološki slovar*. Ljubljana: Založba ZRC. 14–15.
- Šekli, Matej. 2011. Neprevzeto besedje za sorodstvo v slovenščini z vidika zgodovinskega besedjeslovja. V: V. Smole (ur). *Družina v slovenskem jeziku, literature in kulturi: zbornik predavanj*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 21–28.
- Škofic Jožica, Gostenčnik, Januška, Horvat, Mojca, Jakop, Tjaša, Kenda-Jež, Karmen, Kostelec, Petra, Nartnik, Vlado, Petek, Urška, Smole, Vera, Šekli, Matej, Zuljan Kumar, Danila. 2011. *Slovenski lingvistični atlas 1: človek (telo, bolezni, družina) 1: atlas*. Ljubljana: Založba ZRC. Na spletu: <https://fran.si/204/sla-slovenski-lingvisticni-atlas>.
- Škofic Jožica, Gostenčnik, Januška, Horvat, Mojca, Jakop, Tjaša, Kenda-Jež, Karmen, Kostelec, Petra, Nartnik, Vlado, Petek, Urška, Smole, Vera, Šekli, Matej, Zuljan Kumar, Danila. 2011. *Slovenski lingvistični atlas 1: človek (telo, bolezni, družina) 2: komentarji*. Ljubljana: Založba ZRC. Na spletu: <https://fran.si/204/sla-slovenski-lingvisticni-atlas>.
- Škofic, Jožica, Gostenčnik, Januška, Hazler, Vito, Horvat, Mojca, Jakop, Tjaša, Ježovnik, Janoš, Kenda-Jež, Karmen, Nartnik, Vlado, Smole, Vera, Šekli, Matej, Zuljan Kumar Danila. 2016. *Slovenski lingvistični atlas 2: kmetija, 1: atlas*. Ljubljana: Založba ZRC. Na spletu: <https://fran.si/204/sla-slovenski-lingvisticni-atlas>.

- Škofic, Jožica, Gostenčnik, Januška, Hazler, Vito, Horvat, Mojca, Jakop, Tjaša, Ježovnik, Janoš, Kenda-Jež, Karmen, Nartnik, Vlado, Smole, Vera, Šekli, Matej, Zuljan Kumar Danila. 2016. *Slovenski lingvistični atlas 2: kmetija, 2: komentarji*. Ljubljana: Založba ZRC. Na spletu: <https://fran.si/204/sla-slovenski-lingvisticni-atlas>.
- Špiler, Maša. 2016. *Besedni atlas za posodo 1 (BAP1)*. Diplomsko delo. Ljubljana: FF UL.
- Tadmor, Uri, Haspelmath, Martin, Taylor, Bradley. 2009. *Loanwords in the world's languages: A comparative handbook*. Berlin, New York: De Gruyter Mouton.
- Tadmor, Uri, Haspelmath, Martin, Taylor, Bradley. 2010. Borrowability and the notion of basic vocabulary. *Diachronica* 27/2: 226–246.
- Todorovič, Suzana, Filipi, Goran. 2017. Etimologije izbranih aloglotizmov s področja kuhinje v slovenskih istrskih govorih. *Croatica et Slavica ladertina* 13/1: 49–63.
- Todorovič, Suzana. 2020. *Istrskobeneški jezikovni atlas severozahodne Istre 2: števnik in opisni pridevniki, čas in koledar, življenje, poroka in družina, hiša in posestvo*. Koper: Libris.
- Tominec, Ivan. 1964. *Črnovrški dialekt: kratka monografija in slovar*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.

Prispelo februarja 2021, sprejeto aprila 2021.

Received February 2021, accepted April 2021.

ZAHVALE

Prispevek je nastal na podlagi raziskovalnih rezultatov v okviru projekta i-SLA – Interaktivni atlas slovenskih narečij (L6-2628, 1. 9. 2020–31. 8. 2023), ki ga sofinancira ARRS pri programu P6-0038 (1. 1. 2004–31. 12. 2021).

POVZETEK

SLOVENSKA NAREČNA POIMENOVANJA ZA ŽLICO, NOŽ IN VILICE

V prispevku so osvetljena narečna poimenovanja za *jedilni pribor*, ki se uporablja pri uživanju ali pripravljanju jedi – *žlica*, *nož* in *vilice*. Ker obravnavani narečni leksemi poimenujejo tri predmetnosti s podobnimi, a vendar različnimi kulturološkimi oz. etnografskimi ozadji, smo si pri pregledu izvora leksemov zastavili vprašanje njihove povezanosti z izvorom denotatov samih. Stanje v slovenskih narečjih smo osvetlili in osmislili še s splošnoslovanskim knjižnojezikovnim gradivom. V ospredju je jezikoslovna analiza, in sicer geolingvistična, besedotvorno-etimološka ter pomensko-motivacijska. Etnološki okvir služi zlasti za predstavitev razlogov za (ne)prevzetost leksemov. Izkaže se, da so poimenovanja za *žlico* in *nož* neraznovrstna z vidika prevzetosti, saj sta denotata na slovenskem jezikovnem območju v uporabi že razmeroma dolgo. *Vilice* so bile uveljavljene v širšo uporabo kot del jedilnega pribora relativno pozno, zato je najpogostejše poimenovanje zanje besedotvorni deminutiv, na stiku z neslovanskim prostorom pa se opaža visoka stopnja prevzetosti leksemov. Poimenovanje za *nož* izkazuje besedotvorno raznovrstnost zaradi različnih namembnosti v preteklosti.

Leksemi *nožič*, *vilice* oz. edninsko *vilica* in *razsoška* oz. množinsko *razsoške* so doživele besedotvorno spremembo, saj ohranjajo strukturalne pripone, le-te pa niso (več) nosilke besedotvornega pomena, so torej tavnološke izpeljanke. Leksema *nož* in *pošada* pričata o pomenski oz. semantični spremembi, pri obeh je prišlo do ožanja pomena, in sicer v smeri nadpomenka → podpomenka.

SLOVENIAN DIALECTAL TERMS FOR SPOON, KNIFE AND FORK

The article highlights the dialectal names for cutlery used in eating or preparing food - *spoon* (sln. *žlica*), *knife* (sln. *nož*) and *fork* (sln. *vilica*). Since the dialectal lexemes under consideration name three objects with similar but different cultural or ethnographic backgrounds, when investigating the origin of the lexeme we asked ourselves about the connection with the origin of the denotation itself. We also examined the situation in Slovenian dialects with all-Slavic literary-linguistic material. The focus is on linguistic analysis, namely geolinguistic, word-formation- etymological and semantic-motivational. The ethnological framework serves namely to present the reasons for the (non-)adoption of lexemes. It turns out that the denotations for the *spoon* and the *knife* are not diverse from the perspective of loanwords, since the denotations have been in use in Slovenian for a relatively long time. The *fork* was introduced into common use relatively late as part of cutlery, so the most common name for it is a word-forming diminutive, and a high degree of lexeme acceptance is observed in contact with non-Slavic space. The naming for the *knife* demonstrates word-forming diversity due to different uses in the past. The lexemes *nožič* (eng. *knife*), *vilica* (eng. *fork*) and *razsoška* (eng. *fork*) or plural *razsoške* (eng. *forks*) have undergone a word-forming change, since they have received structural suffixes and these are not (any longer) carriers of word-forming meaning, i.e. they are tautological derivatives. The lexemes *nož* (eng. *knife*) and *pošada* (eng. *knife*) testify to the semantic change, respectively; both have experienced a narrowing of meaning, namely in the direction of hypernym → hyponym.